

Team, Taal en Tekens

Wie zich wil oriënteren of voorbereiden op de functie van ‘maat’ aan boord van een zeilend charterschip kan sinds 15 jaar terecht bij de ‘Basistraining Zeilvaart’. Als Martine van Lier aan boord stapt blijkt het te gaan om een intensieve vijfdaagse cursus die, dankzij cursisten uit Engeland en Duitsland, inmiddels ook drietalig is. Door: **Martine van Lier**

Het weerbericht is winters: te koud voor de tijd van het jaar, regen, wind en onweer... dat belooft wat. Dik ingepakt tegen de elementen verschijnen veertien cursisten in de Haven van Lelystad. Zij schepen in voor de vijfdaagse ‘Basistraining

Zeilvaart’ aan boord van de tjalk *Res Nova*, benieuwd naar wat hen te wachten staat. Dat het geen vakantietripje zal worden weten we al wel: een programma van vijf dagen met een ochtend-, middag- én avondgedeelte betekent dat er serieus gewerkt moet worden. En toch

Leren omgaan met de zeillier, een instrument waarmee de maat moet kunnen lezen en schrijven

hebben we ons allemaal vrijwillig voor deze vijfdaagse cursus ingeschreven. De Basistraining Zeilvaart is bedoeld voor wie zich wil oriënteren of voorbereiden op de functie van ‘maat’ aan boord van een zeilend charterschip en dan moet je wel van wanten weten. Een beetje onwennig nog warmen wij ons aan de koffie met koek en maken alvast kennis met elkaar. Het is een zeer diverse groep mensen, in leeftijd variërend van 20 tot 65, fifty/fifty mannen en vrouwen. Bij de voorstelronde blijkt al dat er grote verschillen zijn in voorkennis en ervaring. Ook de motivatie om met deze training mee te doen en de verwachtingen ten aanzien van de training lopen sterk uiteen. Interessant: wat gaat dat betekenen voor deze intensieve vijfdaagse samenwerking? Zal het voor de één niet veel te snel gaan en voor de ander juist te langzaam? Zal er begrip zijn voor de onderlinge verschillen?

Twee schepen

Al snel blijkt dat het een drietalige vijfdaagse moet worden: naast Nederlanders zijn er ook cursisten uit Duitsland en uit Engeland, wat de uniciteit van deze basistraining nog eens onderstreept. Ook dat is, naast toeval, alvast een goede voorbereiding op de praktijk: ook de gasten van wat in de volksmond nog de Bruine Vloot heet komen uit allerlei landen. Dan is het handig wanneer je als maat voorbereid bent op het geven van instructies in verschillende talen, ondersteund door aanwijzingen met handgebaren.

De Basistraining Zeilvaart wordt al 15 jaar verzorgd door trainer Peter Lock, maar dit jaar voor het eerst in één blok van vijf dagen. Het is een intensieve kennismaking met wat het werken als maat op een charterschip van je vraagt. Uiteraard ben je in vijf dagen nog geen volleerde maat, maar je hebt wel met alle aspecten van dit werk kunnen oefenen en kunnen ervaren of het bij je past.

De eerste vier dagen oefenen we op de klassieke eenmast tjalk *Res Nova*, de laatste dag op de dwarsgetuigde brigantijn *Bounty*. Een goede keuze van de cursus-organisatie om met twee heel verschillende schepen te varen; beide schepen hebben heel andere vaareigenschappen en bedienen bovendien een heel andere markt. De tjalk *Res Nova* doet meerdaagse tochten en heeft ook slaapaccommodatie. De brigantijn *Bounty* heeft een grote lounge en uitgebreide keuken en doet alleen maar dagtochten. Daardoor trekken deze schepen ook een verschillend publiek aan. Als toekomstige maat is het goed om je af te vragen wat beter bij je past.

Gehaktmolen

Het doel van deze training is, naast het opdoen van ‘basiskennis’, ook de bewustwording van het aspect veiligheid aan boord. De technische aspecten van het zeilen komen zowel theoretisch als praktisch aan bod: het leggen en gebruiken van knopen, het hijsen en strijken en opdoeken van de zeilen, de hele fabriek in de machinekamer, de werking van de zeillier, zwaardlieren en ankerlier, het koers zetten, sturen, overstag gaan en gijpen en tenslotte het afvaren en aanmeren. Al deze techniek is reuze interessant, maar in het gebruik ook niet geheel ongevaarlijk. Niet voor niets wordt de zeillier nog wel eens wat plastisch de ‘gehaktmolen’ genoemd. Geen instrument voor ongevoefde gasten om eens mee te gaan experimenteren.

Zeker als je dit werk beroepsmatig wilt gaan doen is het niet onverstandig om stil te staan bij de verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid die je aan boord hebt, als schipper maar

boven: Een cursus in het vroege voorjaar betekent soms donkere wolken en dik inpakken

rechtsboven: Lijnen beleggen op de nagelbank, Peter Lock (op de rug gezien) legt uit

rechts midden: Werken met lifelines voor de bewustwording rondom veiligheid aan boord

ook als maat. Advocaat Ynke Ooijkaas, gespecialiseerd in maritiem recht en huisadvocaat van de BBZ, gaf hierover een helder en overtuigend gastcollege aan boord. De schipper draagt uiteraard een grotere verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid op zijn of haar

schip. In de regel heeft de schipper een P&I-scheepsverzekering (*protection & indemnity*) voor personeel en opvarenden. Maar ook de maat heeft een eigen verantwoordelijkheid. Ynke’s dringende advies is om als maat de afspraken over je werk goed op papier vast te leggen. Dat kan in de vorm van een arbeidsovereenkomst als je in loondienst gaat werken of met een zogeheten Overeenkomst van Opdracht als je als zelfstandige meewerkt. Je regelt daarin de afspraken over werkdagen, BTW, uurloon, bruto/netto uitbetaling, vakantiedagen, verzekering en rechtsbijstand. Het is goed te weten dat maten tegen gereduceerd tarief lid kunnen worden van de BBZ, die voorbeeldcontracten voor maten ter beschikking heeft.

Omgang met gasten

De techniek aan boord is één ding, maar het omgaan met mensen is in de chartervaart minstens zo belangrijk. Gedurende het vaar-

seizoen stapt elke paar dagen een volgende groep aan boord met onwennige mensen, die nog niet weten hoe zo’n schip werkt, wat ze zelf mogen doen en waar ze vooral vanaf moeten blijven. Dat vraagt om een dienstverlenende instelling en om voortdurende alertheid. Hier moet je wel tegen opgewassen zijn. Iedere schipper en iedere maat ontwikkelt daarvoor zijn of haar eigen manier en leert dat doorgaans in de praktijk door het te doen. Een sterk punt in deze basistraining is de aandacht voor dit basale onderdeel van het vak. Al op de eerste dag merkt trainer Peter Lock op dat slechte communicatie doorgaans de oor-

zaak is van dingen die misgaan aan boord. Hoe waar dat is heb je nog niet direct in de gaten, maar gaandeweg toont zich dat steeds weer. Het regelmatig houden van evaluaties is een goede manier om je steeds bewuster te worden van het belang van een goede communicatie aan boord. Het zit hem in ogenschijnlijk kleine dingen, zoals het even melden dat je van boord gaat of een half uurtje onder de luiken blijft; altijd fijn om te weten dat iemand in elk geval niet overboord gevallen is. Een ander voorbeeld is het geven van een bevestiging aan de schipper als een opdracht goed is uitgevoerd, bijvoorbeeld als je als

maat het voorschip met een voorspring hebt vastgelegd. De schipper weet dan zeker dat het schip vastligt en kan gas bij geven om het achterschip naar de kant te krijgen. Een heikel punt is vooral het verplaatsen van de bakstagen, want dat kan je een mast kosten als je dat te vroeg doet: het is maar goed dat we dat flink vaak geoefend hebben.

Dromen

's Avonds na werktijd spreken we met elkaar over hoe het zou zijn om maat te zijn. Op wat voor soort schip zou je willen werken en met wat voor schipper? Zou je het hele seizoen inzetbaar zijn, of alleen als invaller, of bijvoorbeeld met een collega-maat in een twee-

weken-op twee-weken-af rooster? Hoe kun je een seizoen als maat combineren met andere taken, bijvoorbeeld als je nog kinderen thuis hebt? Hoe kun je seizoenswerk doen en toch ook nog verdienen in de winterperiode? Want van je inkomen als maat, een half jaar per jaar, kun je doorgaans niet leven.

Daarom zijn maten vaak studenten, die een paar jaar als bijbaan werken als maat. Als zij gegrepen worden door het zeilen, willen sommigen uiteindelijk een eigen schip, waarmee zij zorgen voor de nieuwe aanwas onder de schippers. Mede dankzij hen kan de wereldwijd beroemde Nederlandse chartervloot met haar bijzondere, historische schepen in stand blijven. Wat zijn de dromen van de mensen

NIEUWE CURSUS

Wie denkt dat deze Basistraining Zeilvaart iets voor haar of hem is kan ook in 2020 terecht. De volgende training start op 23 maart 2020. De training is geschikt voor mensen van alle leeftijden en alle niveaus; onderlinge verschillen in de groep blijken vaak juist nuttig te zijn. Je helpt elkaar vooruit en leert van elkaar, maar je leert ook het geleerde weer door te geven. Het gaat immers niet om het halen van het hoogste cijfer. Het gaat om het opdoen van zelfkennis - en dat bleek voor alle veertien cursisten van afgelopen jaar onbetaalbaar. De training werd ontwikkeld in samenwerking met de Maritieme Academie Harlingen en kost € 595,- p.p. inclusief leerboek, certificaat, maaltijden en overnachtingen. Zie ook: www.chartercrew.nl/basistraining_zeilvaart

die het afgelopen jaar meededen aan deze Basistraining Zeilvaart?

Lenneke heeft de theorie-opleiding zeezeilen op de Enkhuizer Zeevaartschool al gedaan, maar wil ook ervaring opdoen met binnenschepen. Ze heeft nog de parttime zorg voor schoolgaande kinderen en werkt nu als brug- en sluiswachter. Ze is geïnspireerd geraakt door de duurzame zeilende vrachtvaart en heeft geholpen met het opknappen van de *Tres Hombres*. Zij hoopt op parttime werk als maat, zodat ze dat kan combineren met de zorg voor haar kinderen.

Carolien werkt al in de chartervaart als kok, gastvrouw en reisgids aan boord en merkt dat klantgerichtheid en gastvrijheid aan boord steeds belangrijker worden. Zelf wil zij meer allround inzetbaar zijn, zodat zij ook af en toe kan invallen als maat of schipper. Zij heeft alle vaarbewijzen al, evenals haar marifoon- en radarbewijs en ze heeft een theoretische zeilmodule gehaald. Maar voor haar is duidelijk dat alleen theorie niet volstaat; praktijkervaring opdoen is voor haar een voorwaarde. Zij raadt elke medewerker en aspirant medewerker in de chartervaart aan om deze praktische Basistraining Zeilvaart te doen.

Niels, Laurens en Arik zijn de jongsten van de groep en weten alle drie zeker dat zij maat willen worden. Sterker, twee van de drie hebben al een afspraak met een schipper staan. Zij

boven: De twee zeer verschillende cursusschepen - links de *Bounty* en rechts de *Res Nova* - zorgen duidelijk voor een meerwaarde van de Basistraining. Ze zijn niet alleen heel anders getuigd maar varen ook met andere gastengroepen

links: Aan de open lus waarmee de landvast wordt geworpen herken je een goede maat

rechts: Nogmaals oefenen op het droge, en nogmaals, en nog een keer...

linksonder: Hoe doe je snel en handig de voorzeilen op, staand in het kluiernet?

rechtsonder: Met z'n tweeën aan het werk bij de bakstagen om te leren helder te communiceren

zien het als een mooie ontwikkeling om als jonge maten een aantal jaren seizoenswerk te doen, nu ze nog niet te duur zijn. Als het zeilen echt hun roeping blijkt, willen ze later misschien wel gaan werken als schipper. Vinden zij het loon van een maat niet te laag? Ach, ze kunnen het er nu nog van doen. Ze realiseren zich dat de reizen duurder worden als het loon van de medewerkers hoger wordt, waarmee de goedkopere reizen en eenvoudiger schepen misschien van de markt verdwijnen. Het hele spectrum van goedkoop tot duur en van *basic* tot luxe zou in hun ogen moeten kunnen blijven varen, ook al betekent dit een laag loon voor de maat. Wat een mooie sociale gedachte is dat!

Fysiek zwaar

Wilfried wil na een verblijf in een afkickklinik niets liever dan re-integreren. Hij kwam via de dagbestedingsstichting "De Wilde Vaart" bij charterschipper en reder Remy de Boer terecht. Wilfried kan bij hem aan de slag met scheepsonderhoud en als maat. Wilfried is zeer gemotiveerd en komt er wel. Door deze ervaring is zijn advies aan de afkickklinik: Overbrug de periode na de kliniek met dagbesteding en uitzicht op wonen, werken, leren en doen wat je echt wilt. De scheepvaart biedt hiervoor goede mogelijkheden.

Nel wil kijken of zij als maat breder inzetbaar kan zijn, maar is er in deze training al snel achter gekomen dat het werk op een zeilschip fysiek te zwaar voor haar is. Zij heeft al een afspraak om als medewerker mee te varen op een fietsvakantieschip. Een paar dagen na afloop van de training stuurde zij al foto's van haar eerste reis met dit schip, waar zij helemaal op haar plek is.

Claire is samen met haar man Gabriël de trotse nieuwe eigenaar van een eigen scheepswerf. Beiden zijn afgestudeerd aan de TU Delft en leggen zich nu toe op de nieuwbouw, ombouw en reparatie van klassieke zeilende beroepsvaartuigen. Claire wil in deze training vooral zelf ervaren wat schippers en maten meemaken als zij aan boord van charterschepen werken met alle machines en techniek aan boord, vooral als daar ook nog onervaren gasten omheen lopen. Zij heeft vooral gekeken naar de risico's liggen en hoe het gesteld is met de veiligheid van passagiers en medewerkers aan boord.

Owain tenslotte is speciaal voor deze training overgekomen uit Wales. Nu werkzaam als tuinman weet hij zeker dat zijn toekomst ligt in de scheepvaart. Toen hij vorig jaar als gast meever met het tall ship *Bessie Ellen*, een kits uit 1904, was hij verkocht: toen schipper Nikki hem vroeg om terug te komen als scheepmaat bedacht hij zich geen moment. Een vriend uit Harlingen wees hem op deze Basistraining Zeilvaart; voor hem de ideale voorbereiding op zijn nieuwe baan als maat op de *Bessie Ellen*.

Voor ons allen, inclusief de daadkrachtige schipper Maarten van Nieuwland van de *Res Nova* en de enthousiaste schipper Alex van Klaveren van de *Bounty*, de wijze trainer Peter

Lock en de bedachtzame kok Janny van der Klooster, was dit een leerzame en plezierige vijfdaagse. Naast technische kennis en praktische ervaring vormde de bewustwording van veilig werken een rode draad door de training. Dit gaat verder dan weten hoe een lier werkt. De uitspraak 'communicatie, communicatie, communicatie' zullen we vast nooit meer vergeten. Communicatie door duidelijke opdrachten en bevestigingen brengt rust en veiligheid aan boord. Maar het brengt ook respect voor elkaar, tussen schipper en maat, tussen de bemanning en de gasten. Goede communicatie zorgt voor een goede verstandhouding en een vriendelijke sfeer aan boord: goed voorbeeld doet goed volgen.